

Phát triển sản phẩm du lịch tại không gian văn hóa - du lịch **THÀNH NHÀ HỒ** và Di tích quốc gia đặc biệt **LAM KINH**

TS. LÊ THANH HÀ*

THANH HÓA ĐANG HƯỚNG TỚI MỤC TIÊU PHÁT TRIỂN DU LỊCH THÀNH NGÀNH KINH TẾ MŨI NHỌN VÀO NĂM 2020, TẠO ĐỘNG LỰC THÚC ĐẨY PHÁT TRIỂN KINH TẾ - XÃ HỘI. THEO ĐÓ, ĐỂ THU HÚT DU KHÁCH TRONG VÀ NGOÀI NƯỚC, BÊN CẠNH VIỆC NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG, CẢI THIỆN MÔI TRƯỜNG KINH DOANH, NGÀNH DU LỊCH THANH HÓA CẦN TẬP TRUNG ĐA DẠNG HÓA CÁC SẢN PHẨM DU LỊCH, ĐẶC BIỆT LÀ PHÁT TRIỂN SẢN PHẨM DU LỊCH TẠI DI SẢN THẾ GIỚI THÀNH NHÀ HỒ VÀ KHU DI TÍCH QUỐC GIA ĐẶC BIỆT LAM KINH.

Ngày 26/8/2013, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 1495/QĐ-TTg phê duyệt Nhiệm vụ Quy hoạch tổng thể bảo tồn, phát huy giá trị di tích Thành nhà Hồ và vùng phụ cận gắn với phát triển du lịch nhằm bảo tồn vững chắc, tôn vinh giá trị nổi bật toàn cầu của Thành nhà Hồ là Di sản Văn hóa thế giới và xây dựng sản phẩm du lịch văn hóa - lịch sử đặc biệt của khu vực Bắc Trung Bộ. Trong công tác quy hoạch phát triển du lịch, Di sản thế giới (DSTG) Thành nhà Hồ và Khu di tích quốc gia đặc biệt (DTQGĐB) Lam Kinh được kỳ vọng trở thành đòn bẩy phát triển kinh tế địa phương, nâng tầm hình ảnh Thanh Hóa trên các lĩnh vực kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội.

Hiện trạng sản phẩm du lịch tại Thành nhà Hồ và Lam Kinh

Tại DSTG Thành nhà Hồ và Khu DTQGĐB Lam Kinh có một mạng lưới dày đặc các di sản văn hóa có mối liên hệ hỗ trợ cho nhau mà chúng ta có thể xây dựng thành các

sản phẩm du lịch mang tính đặc thù, hấp dẫn, phong phú. Tuy nhiên, thực trạng phát triển du lịch tại không gian văn hóa - du lịch Thành nhà Hồ và Khu DTQGĐB Lam Kinh chưa tương xứng với tiềm năng to lớn của di sản. Như tại DSTG Thành nhà Hồ, khi các đoàn khách đến với Thành nhà Hồ được Ban quản lý cung cấp dịch vụ thuyết minh về giá trị lịch sử, kiến trúc của di sản thế giới Thành nhà Hồ và tham quan các hiện vật, các sản phẩm làng quê được trưng bày tại đây. Thời gian các đoàn khách lưu lại tại đây kéo dài từ 1h - 2h đồng hồ. Hầu hết, các du khách đến đây đều chưa hài lòng với chất lượng sản phẩm văn hóa - du lịch, sản phẩm du lịch mặc dù khu di sản chứa đựng nhiều giá trị hấp dẫn.

Hiện tại, Lam Kinh và Thành nhà Hồ cũng chỉ đáp ứng được hoạt động du lịch xem nhanh. Kiểu hoạt động du lịch này chỉ cần đi qua, lướt qua là đủ. Tuy nhiên, du khách đi du lịch trước hết là xem, nhưng khi xem phải tạo ra được cho họ sự thích thú (thông qua tâm lý ngưỡng mộ hay tự hào về di tích, thông qua hiện tượng đặc thù hay "lạ kỳ" để



Cổng thành xưa. Ảnh: Trọng Chính

hiểu biết thêm một điều gì đó trong cuộc sống...). Những gì hiện đang có ở những địa danh du lịch của Thanh Hóa mà chúng tôi xếp vào nhóm xem nói trên, có lẽ, còn chưa đủ để tạo ra sự thích thú có chiều sâu cho du khách khi họ đến tham quan. Đi du lịch, ngoài việc xem để thích thú còn phải là ăn ngon, vui chơi nhẹ nhàng và mua sắm những cái mình thích. Có thể nói, những điều kiện để đáp ứng cho một yêu cầu tối thiểu như thế của khách du lịch vẫn chưa thấy xuất hiện một cách bài bản ở những địa danh du lịch được xem là nổi tiếng của xứ Thanh.

Xây dựng các nhóm sản phẩm du lịch tại Thành nhà Hồ và Lam Kinh

Khu DTQGĐB Lam Kinh là một di sản đặc biệt của Thanh Hóa gắn với một giai đoạn lịch sử hào hùng của dân tộc, đến đây du khách vừa có cơ hội đắm mình vào thiên nhiên vừa được thưởng lãm những kiệt tác của cha ông về kiến trúc lăng mộ và bia ký. Để xây dựng Khu DTQGĐB Lam Kinh thành điểm du lịch văn hóa - sinh thái trọng điểm của tỉnh Thanh Hóa, nơi này cần tiếp tục được đầu tư, tu bổ, tôn tạo. Nhưng trong quy hoạch quan trọng là phải giữ được toàn bộ không gian tự nhiên của núi rừng, sự thiêng của toàn bộ khu di tích, trân trọng, gìn giữ những vật thờ, đồ thờ tuy nhỏ bé nhưng

đã khoác trên mình tấm áo được chống dày lớp bụi của thời gian, của lịch sử mà nó đã đi qua.

Trong quy hoạch không gian văn hóa du lịch Lam Kinh cần phải xác định điểm hạt nhân là lăng mộ các vua Lê Sơ, ngoài ra còn có rất nhiều điểm di tích vệ tinh trong vùng, tạo ra một không gian văn hóa du lịch đặc trưng: đền vua Lê, đền Tép (thờ Lê Lai), đền Lê Lai, chùa Quảng Phúc, lăng Quốc Mẫu Trịnh Thị Ngọc Lung, lăng Hoàng Khảo, hành cung Vạn Lại - Yên Trường, khu lăng mộ vua Lê Dụ Tông, chùa Tật, Lễ hội Đả Hoàn, Lễ hội làng Xuân Phả... Đây là một vùng đậm đặc các giá trị văn hóa thời Lê - Trịnh. Nhiều di vật có giá trị nghệ thuật và lịch sử quý giá, kiến trúc tín ngưỡng Lam Kinh là chứng tích độc đáo của hệ tư tưởng Nho giáo kết hợp với tín ngưỡng dân gian Việt - Mường và phong cách Mỹ thuật thời Lê Sơ.

Từ hệ thống di sản văn hóa độc đáo và phong phú của Khu DTQGDB Lam Kinh và DSTG Thành nhà Hồ có thể xây dựng các nhóm sản phẩm văn hóa - du lịch sau:

Nhóm sản phẩm trưng bày nguyên mẫu

Nghiên cứu khai thác diễn dịch những giá trị mới về hệ thống bia ký ở Lam Kinh, thuộc loại hình bia ký mẫu mực của Việt Nam, xây dựng các bài giới thiệu có nội dung sâu sắc, ấn tượng để phục vụ khách du lịch. Đồng thời đưa ra giải pháp in, dập, phục chế bia diên hình trưng bày trong bảo tàng Lam Kinh cho du khách nghiên cứu thuận tiện hơn. Xây dựng trang thông tin riêng quảng bá tiếng Việt, Anh trên mạng internet.

Hệ thống tượng châu ở các lăng mộ vua được nghiên cứu làm rõ giá trị mỹ thuật, giá trị tín ngưỡng Mường - Việt độc đáo của loại hình tượng thờ bên mộ, tổ chức giới thiệu rộng rãi cho du khách và xây dựng bài giới thiệu có chất lượng cao cho hướng dẫn viên tại đây.

Bảo tồn nguyên gốc một số di vật tại Khu DTQGDB Lam Kinh gồm: cọc gỗ đóng ở cầu Bạch, các tượng châu nguyên gốc, chân tảng nguyên gốc, tượng rồng, bia ký nguyên gốc, một số đồ gốm, sứ, đất nung, hoa văn kiến trúc nguyên gốc... (tập hợp vào một bảo tàng cổ vật Lam Kinh) phục vụ du khách...

Bảo tồn 4 cổng thành đá ở DSTG Thành nhà Hồ đồng thời phóng tác từ nguồn liệu này thành các sản phẩm quà lưu niệm phục vụ du khách.

Bảo tồn hệ thống đề thành lũy bao quanh cấm thành và tiếp nối hào thành, la thành tạo thế chiến lũy cho du khách tham quan. Nếu kinh phí khó khăn thì có thể phục dựng vài đoạn...

Giải phóng việc canh tác nông nghiệp trong thành Nội để từng bước tiến hành khảo cổ học, làm phát lộ một số điểm kiến trúc chính phục vụ du khách tham quan khám phá bí ẩn của lịch sử thời nhà Hồ: cung Nhân Thọ của Thượng hoàng

Hồ Quý Ly, điện Hoàng Nguyên của Hoàng đế Hồ Hán Thương, cung Phủ Cự, Đông Cung, Đông Thái Miếu, Tây Thái Miếu, đàn Xã Tắc...

Phục dựng và trình diễn các hoạt cảnh, mô hình khai thác đá đương thời, với hệ thống di vật gốc là các tảng đá có dấu đục đẽo, phiến đá khai thác chế tác thô, phiến đá đã tinh chế đưa vào xây dựng. Cùng với đó là hệ thống kỹ thuật: con lăn, bi lăn, tường dốc để kéo đá lên cao. Điển hình là câu chuyện nàng Bình Khương và chàng Cống Sinh chết oan uổng bên chân thành.

Khai thác sự độc đáo, đa dạng của mỹ thuật trang trí kiến trúc gạch nung, gốm xây dựng tại DSTG Thành nhà Hồ. Trưng bày hệ thống gạch trang trí với hàng trăm địa danh tham gia cúng tiến, góp công sức dựng thành thể hiện tên khắc trên mỗi loại gạch nung: Kế Nua, Hoàng Tranh, An Tôn Thượng, Như Lai, Cổ Lôi, Đào Xá...

Xây dựng quảng bá quần thể kiến trúc tâm linh trên núi Đốn Sơn - một đàn Nam Giao thuộc loại sớm nhất của người Việt.

Phục dựng một đoạn phố du lịch thời Hồ với phong cách kiến trúc dân sinh ở Kinh Thành nhà Hồ thế kỷ 15 với một dự án khả thi để phục vụ nghiên cứu văn hóa thời nhà Hồ.

Nhóm sản phẩm phục dựng

Khôi phục một số kiến trúc chính như: chính điện, sân rồng, thái miếu...

Xây dựng sân khấu tâm linh trình diễn các nghi thức tế lễ thời Lê Sơ (trình diễn các trò Bình Ngô phá trận, Chư Hầu lai triều, Tù Huân; Lễ hội vua Lê Bái Yết Sơn Lăng vào các tiết xuân về, giỗ Tổ của các vua Lê Sơ; biểu diễn các hoạt cảnh Lê Lai liều mình cứu Chúa; hoạt cảnh diễn Hội thể Lũng Nhai; hoạt cảnh Nàng Cáo Trắng; hoạt cảnh Bà Hàng Dâu; hoạt cảnh hoàng hậu họ Phạm quyền sinh giúp vua đánh thành Nghệ An...

Xây dựng sân khấu tâm linh trình diễn các nghi thức tế lễ liên quan đến lịch sử nhà Hồ như: hoạt cảnh xây thành đá và câu chuyện nàng Bình Khương, chàng Cống Sinh chết oan uổng bên chân thành; chuyện hội thể và bi kịch ở núi Đốn Sơn; hoạt cảnh quan quân nhà Hồ chống lại quân Minh công phá thành; hoạt cảnh lễ tế trời - đất ở đàn Nam Giao của vua Hồ...

Xây dựng các cửa hàng lưu niệm trong không gian di sản lấy ý tưởng từ mô típ điều khắc, trang trí ở Lam Kinh thời Lê Sơ.

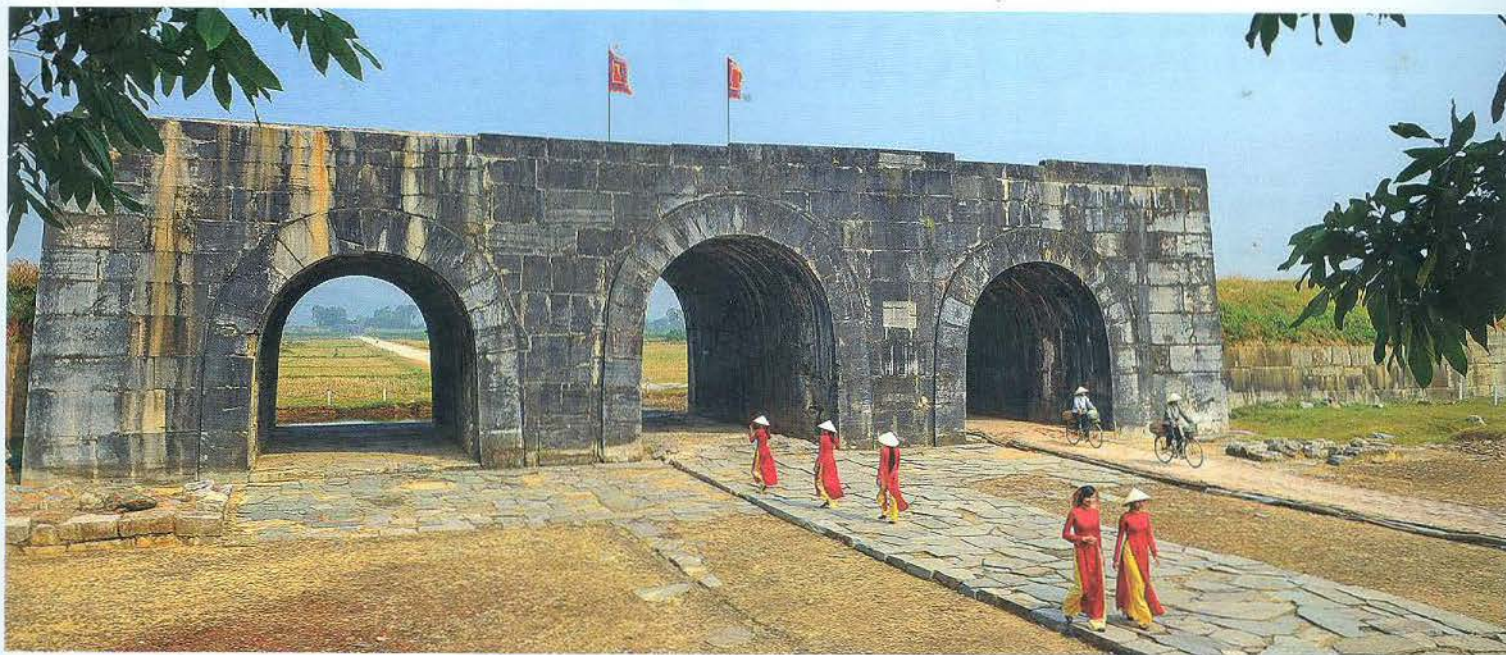
Xây dựng các nhóm sản phẩm văn hóa - du lịch tại DSTG Thành nhà Hồ lấy ý tưởng từ mô típ điều khắc, trang trí ở DSTG Thành nhà Hồ.

Nhóm sản phẩm kết nối DSTG Thành nhà Hồ và Khu DTQGDB Lam Kinh với các điểm du lịch vệ tinh

DSTG Thành nhà Hồ và Khu DTQGDB Lam Kinh là 2 di sản tiêu biểu nhất của Thanh



Lễ hội Lam Kinh



Thành nhà Hồ

Hóa. Tuy nhiên, cần có quá trình liên kết và chia sẻ các sản phẩm du lịch với các điểm du lịch khác trong tỉnh bằng việc kết nối hai di sản với các điểm du lịch vệ tinh để tăng tính đa dạng và hấp dẫn cho du khách. Đây cũng là giải pháp hữu hiệu để chia sẻ nguồn khách và tăng doanh thu cho các điểm du lịch vệ tinh trong và ngoài tỉnh. Căn cứ vào điều kiện về hạ tầng giao thông, vị trí của các điểm vệ tinh xung quanh khu vực toàn không gian du lịch, chúng tôi đưa ra một số tuyến kết nối để phát huy tối đa giá trị DSTG Thành nhà Hồ và Khu DTQGDB Lam Kinh:

Kết nối Khu DTQGDB Lam Kinh và DSTG Thành nhà Hồ với Khu du lịch Hàm Rồng và biển Sầm Sơn: Trên thực tế, Khu DTQGDB Lam Kinh cùng với DSTG Thành nhà Hồ và Khu du lịch Hàm Rồng, Khu du lịch biển Sầm Sơn là 4 điểm du lịch trọng điểm của Du lịch Thanh Hóa. Tuy nhiên, nếu nhìn vào thực tế lượt khách cùng với doanh thu đem lại thì quả là chưa tương xứng với tiềm năng vốn có của 4 điểm đến cũng như tiềm năng của Du lịch Thanh Hóa nói chung. Lý do là sản phẩm chưa đa dạng, dịch vụ chưa tốt và chưa đáp ứng được nhu cầu của du khách. Vì vậy, trong thời gian tới, cần đa dạng sản phẩm, nâng cấp cơ sở hạ tầng, vật chất kỹ thuật để khai thác tối đa tuyến du lịch này.

Kết nối DSTG Thành nhà Hồ - suối cá thần Cẩm Lương: Tuyến du lịch này đã được khai thác trong thời gian qua, bởi suối cá thần Cẩm Lương chỉ cách Thành nhà Hồ khoảng 40km. Có thể nói đây là tuyến du lịch ưa thích của du khách khi đến Thanh Hóa. Tuy nhiên, giao thông đi lại giữa hai điểm đang gặp khó khăn bởi quốc lộ 217 đoạn từ Thành nhà Hồ lên thị trấn Cẩm Thủy đã xuống cấp. Vì vậy, trong thời gian tới tỉnh cần đề xuất với Bộ Giao thông vận tải xin tôn tạo và nâng cấp ngay quốc lộ 217 để phục vụ nhu cầu đi lại của du khách.

Kết nối tuyến Bến En với không gian văn hóa - du lịch DSTG Thành nhà Hồ và DTQGDB Lam Kinh: Ưu điểm của tuyến du lịch nội tuyến này là du lịch khám phá, du lịch mạo hiểm và cả du lịch sinh thái dân tộc học.

Kết nối DSTG Thành nhà Hồ và điểm du lịch dân tộc học Thái - Mường miền Tây Thanh Hóa: Miền Tây Thanh Hóa là địa bàn sinh tụ của các tộc người: Kinh, Mường, Thái, Thổ, Mông, Dao, Khơ mú, trong đó tộc người Mường và Thái có số lượng dân cư đông nhất và tập trung với mật độ lớn tại các huyện: Bá Thước, Cẩm Thủy, Ngọc Lặc, Thạch Thành. Tuy nhiên, điểm hấp dẫn và lôi cuốn du khách khi đến các bản người Mường, người Thái ở miền Tây Thanh Hóa là tính bản địa, không pha trộn, lai tạp vẫn còn giữ được những nét đặc trưng nguyên bản mà không nơi nào có được.

Nếu kết nối tốt tuyến du lịch DSTG Thành nhà Hồ và một số điểm du lịch dân tộc học và sinh thái ở miền Tây Thanh Hóa như bản Đôn, bản Kho Mường (Bá Thước) sẽ tạo sự đa dạng về lựa chọn điểm đến khi đến Thanh Hóa. Du khách sau khi tham quan di sản Thành nhà Hồ sẽ di chuyển lên Bá Thước và nghỉ qua đêm tại đây. Họ sẽ được tham gia các hoạt động cùng với các tộc người Thái, Mường về ăn uống, tín ngưỡng, lễ hội...

Kết nối Khu DTQGDB Lam Kinh và làng

nghề bánh gai Tứ Trụ (huyện Thọ Xuân): Nếu biết tổ chức và khai thác tốt, làng nghề này có thể trở thành một điểm đến vệ tinh lý tưởng, một điểm mua sắm và trải nghiệm mới của du khách. Hiện nay, Huyện ủy Thọ Xuân đã có đề án khôi phục làng nghề bánh gai Tứ Trụ phục vụ phát triển du lịch trình Sở Khoa học và Công nghệ. Đây là một tiền đề và điều kiện tốt để các cấp chính quyền hỗ trợ người dân khôi phục và tổ chức lại không gian làng nghề. Khi các đoàn khách đến đây, cần tổ chức cho du khách được trực tiếp quan sát các công đoạn tạo ra sản phẩm và cho họ có cơ hội được tự tay mình tham gia một số công đoạn làm ra sản phẩm. Nếu tổ chức tốt sản phẩm này, sẽ tạo điểm nhấn cho du khách khi đến với Khu DTQGDB Lam Kinh.■

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trịnh Côn-Chu Văn Vệ (1995), Phục dựng dấu rồng ở Lam Kinh, Thông báo khoa học Bảo tàng lịch sử Việt Nam.
2. Lê Hồng Cầm (2008), Nghiên cứu xác định giá trị văn hóa tiêu biểu làm luận cứ khoa học việc xác định không gian văn hóa Lam Sơn trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa, Sở KHCN Thanh Hóa.
3. Mai Thị Hồng Hải (2011), Vận dụng lý thuyết văn hóa vùng và phân vùng văn hóa nhằm quản lý, bảo tồn và phát huy sắc thái văn hóa tỉnh Thanh Hóa, Sở KHCN Thanh Hóa.
4. Lê Văn Tạo (2010), Nghiên cứu sản phẩm du lịch Thanh Hóa phục vụ phát triển kinh tế xã hội tỉnh Thanh Hóa, Đề tài NCKH cấp Tỉnh, Sở KHCN Thanh Hóa...

*Phó Hiệu trưởng Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa